

12. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קנז בדבר אם יש להחשיב סעודת מצוה **לפטור הבכורים מהתענית ערב פסח ולאכול בשר מר"ח אב עד התענית** גם כשמסיימין בחבורה שלומדים **מקרא** בעיון והרב דורש לפנייהם מדרשות חז"ל על הפסוקים, שדעת כתר"ה שגם זה נחשב סעודת מצוה כסיום מסכת וכהא דחזינן שעושין סעודה לגמרה של תורה בקריאת התורה בשמחת תורה כדאיתא בטור וברמ"א סי' תרס"ט והב"י הביא ממדרש שה"ש אסמכתא מקרא דויעש משתה דשלמה א"ר יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה, א"כ משמע דלאו דוקא תורה שבע"פ אלא אפילו תורה שבכתב. הנה אף שודאי אין זה ראייה ברורה דקה"ת שהוא קביעות לכל ישראל אפשר שאני. אבל מ"מ נראה לע"ד שהדין אמת דאף למוד בעיון הספרים של תורה שבכתב נמי יש להחשיב הסיום סעודת מצוה דהא מצינו דלאו דוקא סיום מסכת ללמד אלא **כל מצוה שנמשכה משך זמן נמי יש שמחה בסיימה** כדאיתא ברשב"ם ב"ב דף קכ"א בטעם רבה ור' יוסף דיו"ט של חמשה עשר באב הוא משום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת... אבל עכ"פ יש ללמד מזה שיש לעשות שמחה לגמר כל מצוה ולכן באנשים מיוחדים שעושין מצוה משך זמן יש להן לעשות סעודה לשמחתם... וא"כ ודאי יש ללמד מזה **שגם לימוד מקרא** בחבורה שנמשך איזה זמן שלא גרע מכל מצוה שיש לעשות שמחה ומשתה והיא נחשבת סעודת מצוה כשגומרין איזה ספר כשלמדו בעיון. אבל פשוט שהוא רק כשלמדו כפי פירוש אמת שהוא כאחד מפירושי רבותינו הראשונים ולא בפירושים מאנשים דעלמא שרובן בדואים ואינם אמת והרבה יש גם כעין מגלה פנים בתורה שלא כהלכה.

13. שו"ת האלף לך שלמה חלק אורח חיים סימן שפו ע"ד סיום מסכת יכול להקל להבכורים וא"צ להתענות ביום ו' ועל סיום איזה נביא החילוק כך **אם למד לפי תומו** וסיים בע"פ יכול להיות **אפי' על סיום נביא אחד** אפי' הוא קטן בקאפיטלין אבל אם למד **כדי להיות לו סיום** אז על מס' גדולה כיון דהוי **מעלה הלימוד לו** **יהא דהוי שלא לשמה נמי נחשב סיום** אבל אם לומד איזה נביא כדי לעשות סיום אין זה סעודת מצוה:

14. שו"ת יחיה דעת חלק א סימן מ שאלה: האם מותר לתלמיד חכם למהר בלימודו ולסיים מסכת בשבוע שחל בו תשעה באב, כדי שיהיה מותר לו לאכול בשר בסעודת הסיום. ומה הדין במי שסיים מסכת משניות בלבד, האם רשאי לאכול בשר בסעודת הסיום? תשובה: הרמ"א בהגה (סימן תקנ"א סעיף י') כתב, שבסעודת סיום מסכתא מותר לאכול בשר. וכתב על זה הגאון בעל אליה רבה (סי' תקנ"א אות כ"ו), שזהו דוקא באופן **שלמד כסדר לימודו**, אלא שנזדמן במקרה שסיים המסכת בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל אין למהר או לאחר לימודו מתוך כוונה לסיים בשבוע שחל בו תשעה באב כדי לאכול בשר ויין. וכן פסק המשנה ברורה שם. וכן הסכים בשו"ת הרמ"ץ (חאו"ח סי' מ"א), וסיים, ואמנם שמעתי שרבים מקילים לעצמם למהר בלימודם כדי לסיים ולסעוד במאכלי בשר בשבוע שחל בו תשעה באב, אולם אין מעשיהם רצויים... ומכל מקום למעשה אין להתיר **אכילת בשר אלא לתלמיד חכם שהוא רגיל לעשות תמיד סעודת סיום כשמסיים מסכת**, אבל אם אינו רגיל לעשות סעודה כשמסיים מסכת, ורק בשביל אכילת בשר בשבוע

1. שמות כד:יא וְאֶל-אַצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדֹוּ וַיַּחֲזֹר אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:
2. רמב"ן שמות כד:יא וטעם וישתו - שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה, כאשר צוה בכתבם כל דברי התורה על האבנים וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך (דברים כז ז)... ואמר רבי אלעזר מכאן **שעושין משתה לגמרה של תורה** (שהש"ר א ט)... ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו:
3. קהלת רבה (וילנא) פרשה א ויבא ירושלם ויעמד לפני ה' ויעל עולות ושלמים ויעש משתה לכל עבדיו, א"ר יצחק **מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה**...
4. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קכא-קכא: קכא: תנן התם, אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל **כחמשה עשר באב** וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו. בשלמא יום הכפורים - יום סליחה ומחילה, יום שנתנו בו לוחות אחרונות, אלא חמשה עשר באב מאי היא? ... רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו: יום **שפוסקין בו** מלכרות עצים למערכה.
5. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קכא: ד"ה מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה מכאן ואילך תשש כח החמה ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וגם יגדל תולעת... ואותו **יום שפסקו היו שמחים** לפי שבאותו יום היו **משלימין מצוה גדולה** כזאת.
6. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח:-קיט. ואמר אביי: תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן **דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא** לרבנן.
7. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז. רבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי: סוף אדם למות, וסוף בהמה לשחיטה, והכל למיתה הם עומדים. אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו.
8. פני יהושע מסכת ברכות דף יז. ד"ה רבי יוחנן ונראה לי ביישוב לשון האגדה זאת דר' יוחנן **כד מסיים ספרא דאיוב היה רגיל לעשות סעודת סיום** כדאשכחן בשבת [קיט]. דאפילו בסיים מסכתא הוי עבדי יומא טבא לרבנן ומש"ה פתח הוא בחכמה לפתוח באגדה זאת כדי להחזיק דבריו...
9. ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ז סימן לז וסיום הספר נמי נראה בעיני שהוא סעודת מצוה. וכן ראייה... שבת קיח: ... דאין לך שמחה יותר לפני הקדוש ברוך הוא, אלא שמחה ורינה של תורה...
10. שולחן ערוך יו"ד הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף כו ... הגה: כשמסיים מסכת, מצוה לשמוח ולעשות סעודה, ונקראת סעודת מצוה...
11. ט"ז על שו"ע יו"ד הלכות תלמוד תורה סימן רמו ס"ק ט מצוה לשמוח כו'. כתב רש"ל סוף פרק מרובה דאפי' אחרים שלא סיימו מצוה לשמוח עם זה שסיים:

18. ים של שלמה מסכת בבא קמא דרוש לסיום מסכתא מאת הרמ"א

הנה מה שנוהגין ורגילין אנו להזכיר בסיום כל מסכתא רב פפא עם עשרה בניו, שהיו מאירים וגדולים בתורה, **ע"י שהיה עושה להם סעודה בסיום המסכתא**, כי **עשיר היה**, והיה מחזיק לעוסקי התורה. לכן זכה שמזכירין אותו עם עשרה בניו, הרומזים **כאלו הוזכרו עשרת הדברות**, כי מלת רב פפא הוא רמז על מעלת משה רבינו ע"ה... ועיקר מעלתו של משה רבינו שדבר עם השי"ת פ"ה אל פ"ה, שהוא אותיות פפ"א. ואיתא במדרש לחד מ"ד דאנכי אינו בכלל הדברות, ופתח באנכי רק להודיע מי הוא המצוה. ע"כ בא מלת פפ"א להוציא מלבו של אותו המ"ד, כי נוטריקון של פפ"א פת"ח פ"א, שבגימטריא אנכ"י. נגד מצות לא יהיה לך וגומר, שנאמר בעובדי ע"ז לא תחנם, והוא בהיפך משאר בני אדם, שראוי לחננם ולרחם עליהם, כמו שדרז"ל (א"ר פכ"ו) והלכת בדרכיו (דברים כ"ח, ט') מהו חנון אף אתה תהא חנון. לכן נקרא האחד **חנינא**. נגד לא תעשה לך פסל, שלבסוף אחר העשייה ינחם על העשייה, שרואה שפה להם ולא ידברו, והם הן הם פשוטי וגולמי כלי עץ. נקרא האחד **נחמן**, מלשון (בראשית ו', ד') נחמתי כי עשיתים. נגד לא תשא, שהוא לשון רוממות והתנשאות, שלא יחשוב האדם, שבזה מנשא ומכבד השם, שנשבע בשמו, וכמו שנשבע יוסף בחי פרעה. וכן מצינו שהיו נשבעין בחי המלך. נקרא האחד **רמי**, שהוא לשון רוממות. נגד מצות זכור את יום השבת נקרא האחד **אד"א**, **שבגי' שש**, נגד ששת ימי המעשה, ונגד כבוד נקרא האחד **אבא מורי**, שהוא הכבוד, שהבן קורא לאביו אבא מורי. נגד לא תרצח נקרא האחד **אחאי**, [לשון] אחוה. כי כשיחשוב כל אחד לחבירו כאח לא ינצחנו, וכמו שנאמר ואהבת לרעך כמוך. ואף כי הרציחה הראשונה שהיה בעולם היתה בב' אחים, שקין הרג את הבל אחיו, וכנגד לא תנאף, שדרך המנאפים לקרוץ ולרמוז בעינים, כמו שנאמר (משלי ו', י"ג) קורץ בעיניו, נקרא האחד **רפרם**, מלשון רפרף בעיניו, ונגד לא תגנוב נקרא האחד **רכיש**, **מלשון רכוש**, כי הגונב אפילו נפשות, גונב כדי למוכרו. נגד לא תענה נקרא הא' **סורחב**, מלשון סרח בת אשר, שהיא העידה ליעקב שיוסף חי (תוב"ע במדבר כ"ו, מ"ו), אמר לה כה תחיה, וכנגד לא תחמוד, שנאמר בו בית ואשת רעך, נקרא האחד **דרו**, **מלשון דירת בית**, וגם האשה נקראת בית, כמו שאמר ר' יוסי (שבת קי"ח ע"ב) מעולם לא קריתי לאשתי אלא ביתי כו' ... ולזה ירמזו בני רב פפא בעשרה שמות אלו, נגד העשרה מאמרות שבהן נברא העולם, שבביל התורה הנקראת ראשית...

שחל בו תשעה באב עושה סעודה, אין להקל. [ואם סיים המסכת ומשאיר קטע לתוך שבוע שחל בו תשעה באב, יש להחמיר...]. והמסיים מסכת משניות, דעת הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר בתשובה בסוף (חלק יורה דעה עמוד שע"ד), שלימוד מסכת משניות בלבד, אין בסיומו משום שמחת מצוה לענין זה, אפילו אם למד המשניות עם פירוש רבינו עובדיה מברטנורא... אולם בשו"ת בני שלמה (ס' נ"ט) כתב, שאף בסיום מסכת משניות נחשבת סעודת מצוה. **ונראה שאם לומד המשנה בעיון ובהבנה עם פירוש רבינו עובדיה מברטנורא, יש להקל... ומכל מקום נראה שאין להקל אלא למי שלמד בעצמו מסכת משניות, בין יחיד בין צבור, אבל יחיד שלמד מסכת משניות, אין ראוי להזמין גם אחרים שיאכלו עמו בשר ויין...**

15. שו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן צג (ג) וע"כ נראה דהעולם סמכו בזה על דברי היעב"ץ בסידורו (בדיני בין המצרים אשנב ב' אות י"ד) דכתב, ואף הממהר לסיים למוד ספר יותר מלמודו הוא זרז ונשכר שהקדים עצמו למצוה, **בתנאי שלא יגרע מעסק הלימוד היטב כראוי להבין ולהשכיל**, משא"כ בדלא ידע מאי קאמר, רטין ולא ידע מאי רטין עכ"ד, הרי דס"ל דמותר להקדים ורק שיבין מה שלומד ויהי' עוד זרז ונשכר, וממילא הה"ד לאחר שלזה יש ראי' דשרי כנ"ל, ומה שמכוון עצמו ליום התענית ל"ה חסרון לפי דעתו...

16. שולחן ערוך או"ח הלכות תשעה באב סימן תקנא סעיף י ובסעודת מצוה, כגון מילה ופדיון הבן **וסיום מסכת** וסעודת אירוסין, אוכלים בשר ושותין יין **כל השייכים לסעודה**; אבל יש לצמצם, שלא להוסיף. ובשבוע שחל ט' באב בתוכה, אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם...

17. משנה ברורה סימן תקנא (עג) וסיום מסכת - ומ"מ אם לא נזדמן בלימודו הסיום לא ימהר או יאחר בשביל זה... אכן אם נזדמן כראוי מותרין לאכול אף אותן שלא למדו עמהן אם היו הולכין ובאין גם בזמן אחר משום ריעות: (עה) כל השייכים לסעודה - היינו כל מי שהיה הולך בזמן אחר לסעודה זו הן מחמת קורבה או מחמת שהוא אוהבו ונשים השייכות לסעודה במקום שדרך לזמן לסעודה ג"כ מותר. וכתב הח"א דאשת הבעל סעודה מותרת אף בסיום מסכת וכן בניו... (עו) שלא להוסיף - היינו מי שלא בא מחמת קורבה או אהבת רעים רק לאכול ולשתות ועבירה הוא בידו: (עז) רק מנין מצומצם - היינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות ומלבד הבעלי מצוה מותר להוסיף עשרה משום ריעות והשאר אוכלים מאכלי חלב.